

Organdonor eller ej?

Lama Tendar Olaf Høyer, december 2019.

Sidste nyt:

Den 'skjulte bevidsthed', 18. maj 2020
- læs om det i klummen før konklusionen.

1

Rædsel og gavmildhed

De danske sundheds myndigheder anbefaler, at man tilmelder sig Donor Registeret [[Donorregisteret, Rigshospitalet, afsnit 9631](#)]. Ved sin tilmelding bliver det registreret, hvad man ønsker sker med sin krop, hvis man bliver offer for hjernedøden, mens resten af kroppen holdes i live ved en respirator. Hvert år i Danmark konstateres mellem 130 og 150 hjernedøde og medicinsk egnede til organdonation. Normalt bliver mellem 60 og 80 af disse personer donorer. Der er et medicinsk ønske om, at dette antal øges for at gavne de levende, som trænger til nye organer.

Man kan tilmelde sig registeret og give enten: 1) fuld tilladelse til organ transplantation 2) begrænset tilladelse til at kun nogle organer kan fjernes 3) meddele at man overlader beslutningen til sine pårørende 4) nedlægge forbud mod organ transplantation.

Set fra et Dharma synspunkt burde der også være et punkt 5 om at give tilladelse til obduktion eller ej. Det kan være, at lægerne gerne vil undersøge årsager og sygdomsforløb ved *postmortem* obduktion. Hvis man nedlægger forbud mod obduktion, kan lovgivningen alligevel kræve, at en sådan foretages, for eksempel ved mord, voldtægt og lignende.

Alle 5 spørgsmål er vigtige på forskellig måde, men det vigtigste er at overveje og træffe beslutning, mens man endnu er ved sin fulde bevidsthed og fuldt myndig. Når tiden kommer, vil man sandsynligvis huske sådanne beslutninger, fordi de vil blive blandet med angsten for død og tilintetgørelse på tidspunktet, hvor man træffer beslutningen (læs artiklen: [Angst for Tomheden](#)). En sådan angst vil med stor sandsynlighed også være tilstede ved hjernedøden og minde den hjernedøde om sin tidligere beslutning, hvis man genkender eller tror, at man er døende. Hvis beslutningen er forbundet med ønsket om at gavne andre, vil man ikke have problemer med, at der står folk bøjet over kroppen og skærer og klipper, mens blodet flyder, og man ikke kan undgå at bemærke, at de arbejder på ens stadig levende krop. Selvom hjernen er død, lever sindet stadigvæk. I nogle tilfælde vil sindet opleve, hvad der sker - selv uden støtte i sin hjerne. Sådant er det ikke hver gang, nogen dør, men alligevel - det kan ske, og der er ingen statistik for hyppigheden. Derfor er det vigtigt at forholde sig til. Du risikerer en forfærdelig oplevelse i stedet for gavmild glæde og god karma.

Har man ikke en klar og tydelig beslutning om organ donation i erindring, vil man kunne opleve transplantationen som at blive flået og opskåret i levende live og bestjålet sit hjerte og så videre. En oplevelse, som kan blive værre end døden selv på grund af ukontrollerbar spontan emotionel reaktion af rædsel og afsky. Ordet 'traumatisk' kan ikke dækkende beskrive oplevelsen.

I følge Dharma'en (**Buddhismen**) eksisterer sindet uafhængigt af kroppen, skønt på en meget anderledes måde, når sindet er med en hjerne - end når sindet er helt uden krop. Når sindet er berøvet sansernes brug, kan det alligevel opleve, hvad der sker med kroppen. Det er ikke spor indlysende, hvordan sindet bærer sig ad med det, men det sker - skønt ikke for alle. I tidsrummet umiddelbart efter det 'ydre' åndedræt har ophørt, er sindet stadig tilstede i og omkring kroppen for langt de fleste (**det 'ydre' åndedræt betyder simpelthen vejrtrækningen**). Ved hjernedød fungerer åndedræt jo fortsat, så sindet er også fortsat i forbindelse med kroppen, selvom normal sansning er ophørt. Sindet siges at 'ride' på kroppens livsenergi (**sanskrit: prana, som ordret betyder åndedræt, hvilket her vil sige det 'indre' åndedræt**). Prana er den specifikke livsenergi, som cirkulerer i feltet mellem *sacrum* og toppen af hovedet (**de underordnede livsenergi kaldes ikke for prana**). Skønt hjernen måtte være død, cirkulerer prana fortsat i kroppen. Dette 'indre' åndedræt fungerer i et stykke tid endnu, efter vejrtrækningen er ophørt. Skønt hjernedøden måtte være indtruffet, kan sindet være lykkeligt uvidende om det og være tilstede på samme måde, som man hører om fra folk, som har været i koma. Mere herom senere. Problematikken er således meget større end blot ønsket om gavmildhed. Man er først helt død, når det såkaldte 'indre' åndedræt stopper, nemlig når alt liv har forladt alle kroppens organer, hjertet til sidst.

For nogle mennesker vil den egentlige død betyde et øjeblikkeligt farvel til kroppen, og de vil ikke opleve noget som helst omkring deres efterladte krop. Det gælder folk på vej til et paradys [**en Bodhisatva's rene land, f. eks. Sukhavati**] eller en guddommelig himmel - eller et af de 16 slags helvede. For dem ophører det 'indre' og det 'ydre' åndedræt samtidigt, men ved organdonation fungerer begge jo stadigvæk. Herom senere.

For langt de fleste vil deres sind forblive i forbindelse med kroppen i tidsrummet mellem ophøret af det 'ydre' åndedræt indtil afslutningen på det 'indre' åndedræt. Denne sindstilstand er normalt vældig behagelig, let og rolig. Den betegnes som 'barnets lys' - i modsætning til den senere oplevelse af 'moderens lys' - tibetansk: *øsal* - som indtræffer ved det 'indre' åndedræts ophør. Det er dog et spørgsmål, om en hjernedød allerede er nået frem til en sådan tilstand, for det 'ydre' åndedræt fungerer jo endnu. *Ved hjernens død må det dog forventes, at nogle karaktertræk ved dette såkaldte 'barnets' lys er tilstede*, såsom en følelse af **lethed**, fordi man ikke længere vil mærke smerter, spændinger, kroppens vægt og atmosfærens tryk, når normal sansning går i stå. Så det er almindeligt at føle lettelse. Har man som sagt en Bodhisatva's indstilling om gavmildhed, vil man ikke ophidses over, at lægerne fjerner diverse organer, fordi man vil huske sin tidligere beslutning om at forære disse bort til andre i nød, og begivenheden vil gøre det klart for personen, at der er en dødsproces i gang, og man vil derfor koncentrere sig om de relevante Dharma instruktioner.

Visse yogi'er formår ved deres *samadhi* at forlænge tidsrummet mellem det 'ydre' åndedræts ophør og det 'indres' stop. Nogle kan gøre det i op til 3 dage i stedet for det 'normale' tidsrum, som siges at være den tid, som det tager at spise et måltid mad. Det kunne være meget forstyrrende for en sådan yogi, hvis nogen obducerer eller fjerner organer, mens yogi'en er fordybet i sin *samadhi*.

Den enkle løsning for den betænksomme buddhist vil naturligvis være at forbyde organdonation og samtidigt kræve, at den helt afdøde krop lades uforstyrret i mindst 3 dage. De 3 dage er ikke blot et hensyn til muligheden for, at den afdøde potentielt er en ukendt yogi med usædvanlige evner. De 3 dage er et slags minimum for fred og ro, fordi den afdøde i de fleste tilfælde vil være bevidstløs umiddelbart efter ophøret af det 'indre' åndedræt, og denne tilstand vil normalt vare i 3 dage. Herefter vil den afdøde begynde en slags hallucinerende skift mellem drøm og sær sansning uden krop eller sanseorganer til støtte for sansning.

Tit vil de afdøde endnu ikke vide, at døden er indtruffet, selv efter 3 dage, fordi de døde midt i en drøm under deres søvn uden at vågne op til den vigtige begivenhed, eller fordi de led en uventet, utidig og øjeblikkelig hjernedød, for eksempel ved en voldsom ulykke. De fleste vil herfra begynde at søge genfødsel, hvad enten det sker bevidst eller ubevidst. Intuitivt vil de vide, at de har mistet kroppen, selvom de ikke nødvendigvis er fuldt bevidste om det. Fordi de fleste ønsker inkarnation, vækkes begæret efter genfødsel. *Klustersindet* vil instinktivt søge genfødsel, hvilket påvirker oplevelserne uanset hvad, der optager sinds-bevidstheden i øvrigt. De døde mister derfor efterhånden alle forbindelser til deres tidligere krop og plads i verden, skønt vi ikke kan vide præcist hvor længe, det varer, før det sker. Død, mellemtilstand og genfødsel kan foregå på flere forskellige måder, så tidsrummet for døds processen og så videre, varierer tilsvarende. Disse udviklinger folder sig ud som resultat af individuel *karma*. For at være på den sikre side af fred og ro for den afdøde, bør liget lades uforstyrret i 5 til 7 dage - og gerne i endnu længere tid. Det betyder næppe så meget, at liget er på køl. Det betyder derimod noget, at liget ligger uforstyrret et rart sted. Kan det være rart i et køleskab? Det ved jeg ikke. Det er muligvis OK. I Tibet blev store Lama'er og yogi'er anbragt i en saltkiste, som langsomt dehydrerede kroppen. Er en saltkiste et rart sted? (efter de 49 dage bliver et sådant lig til en mumie).

Ingen af os ved, om vi måske kunne blive en af de 130 til 150 mennesker, som kan komme i betragtning som donorer hvert år (langt de fleste af os vil jo dø ved hjertestop). Det vil derfor være klogt at tage stilling til spørgsmålet selv, og befri de efterladte for byrden ved at beslutte noget for den hjernedøde. Er du en stor yogi, bør du ikke give tilladelse til det, fordi du har brug for kroppen i måske op til 3 dage efter din officielle død. Er du en stor Bodhisatva, bør du uden betænkelighed give lov til organdonation, skønt du skal virkelig huske på dit valg, så det ikke volder problemer senere. Bliver din krop brugt af videnskab til berigelse for menneskeheden, eller hvis den bliver brugt af trængende modtagere af organer, vil du samle stor dyd eller megen fortjeneste, sanskrit: *punya*, som giver et vældigt plus

på den gode karma konto, som ikke nemt mistes igen. Det er en rimelig stor ting at forære noget så kært bort som ens egen krop, mens man faktisk stadig er inkarneret i den.

Er du i tvivl, bør du ikke give tilladelse, og du bør meddele det til organregisteret og dine pårørende. Gør samtidigt opmærksom på, at du ikke ønsker obduktion foretaget på din afdøde krop. Du kan senere ændre din registrering, når du føler dig som en stor Bodhisatva.

2

Ikke helt død

Bemærk venligst, at det 'ydre' åndedræt ved hjernedød endnu ikke er helt ophørt. Der må ganske vist ikke være spontan eller naturlig vejrtrækning i følge *hjernedøds kriteriet* - åndedrættet holdes i gang af en respirator. Uden kunstig hjælp ville det 'ydre' åndedræt stoppe af sig selv, men det er altså netop **ikke** standset endnu. Skønt berøvet sine sanser og øvrige hjerne virksomhed, er personen endnu ikke helt død, som døden defineres i Dharma'en (**Buddhismen**). Først når vejrtrækningen er ophørt fuldstændigt, *begynder* døden. Derfor er det meget tænkeligt og desværre i nogle tilfælde helt forventeligt, at personen er bevidst tilstede, som man kender det fra visse mennesker, som har været i koma og alligevel oplevet, hvad der skete. Ofte har sådanne koma patienter berettet, at de oplevede, hvad der foregik, fra en position udenfor kroppen. De så på, mens lægerne opererede (**et berømt eksempel var psykoanalytikeren C. G. Jung, som du kan læse om i hans selvbiografi**). Andre har berettet, at de opfattede sig selv som værende bevidst tilstede og sansende i deres krop uden at kunne røre sig, mens lægerne arbejdede. Det sidste tilfælde skyldes måske utilstrækkelig eller forkert anvendt narkose. Begge typer personer beretter ikke om, at de oplevede fysiske smerter ved klip og skær, men om deres *emotionelle traume ved at være vidne og magtesløse*.

Mens nogle således oplevede deres egen krop, ligesom andre personer opfattede den, set udefra så at sige, kunne de ikke se, hvilken form de selv havde, mens de befandt sig i en sådan position, udenfor og nogle gange ligesom svævende ovenover deres krop. Jeg tror, at det er noget misvisende at kalde en sådan formodet form for en 'astralkrop' - for der er jo netop ingen krop, skønt der tydeligvis er bevidsthed. Vi forventer blot en form for form, for at sansning kan fungere og formoder derfor, at der er en slags 'sjæl' med en eller anden form, siden vi kan opleve en faktisk adskillelse fra vores krop. Vi må nøjes med at konstatere en sans-bevidsthed uden krop. Hvordan og på hvilken måde sindet kan eksistere uden krop, er i bund og grund et mysterium, som i sagens natur ligger udenfor en fysisk forklaring, og som derfor ikke bør betegnes som om der er en form, som består af partikler, eller som har stofskifte og sansorganer af en måske mere ophøjet slags. Sindets mysterium kan sagtens stå helt alene uden sammenligning eller allegori (**læs om det i artiklen: Om Opfattelsen**).

Selvom en afdød kan være tilstede i og omkring sin afsjælede krop ligesom et spøgelse, betyder det ikke, at vedkommende vil fortsætte en eksistens som spøgelse. Den døde er blot endnu ikke vant til at være uden krop og er stærkt emotionelt forbundet med den og bliver derfor ligesom hængende lidt. Efterhånden som begæret efter genfødsel vækkes eller den døde vikles ind i et slags hallucinerende drømme forløb, ophører forbindelsen med liget og det sted, hvor liget befinder sig og de steder, hvor den døde ellers har færdes eller var tilknyttet.

Det er også værd at bemærke, at rigtig mange mennesker slipper enhver forbindelse med det efterladte lig, så snart det 'indre' åndedræt ophører. Problemet med hjernedøden er, at både det 'ydre' og det 'indre' åndedræt stadig fungerer. Derfor vil sindet også være der på en eller anden måde. Det er muligt, at den hjernedøde befinder sig langt væk i en slags drøm, mens der transplanteres, men det er også muligt, at personen er bevidst om sine omgivelser på flere alternative måder.

Disse betragtninger grunder sig på den oldgamle buddhistiske tradition, hvor der er særdeles veludviklede forklaringer om sindet, død, mellemtilstand og genfødsel. Både død og mellemtilstand kan forløbe på flere forskellige måder med tilsvarende varieret resultat i form af genfødsel, men det handler denne artikel ikke om.

Hvornår er man hjernedød?

I følge Sundhedsstyrelsen kan en person erklæres hjernedød, når to speciallæger har gennemført en særlig hjernedøds undersøgelse. Den består af en lang række undersøgelser, og for at kunne konstatere at en person er hjernedød, skal hver enkelt undersøgelse vise, at personen [faktisk] er hjernedød. Undersøgelserne bliver gentaget efter mindst en time, og først derefter kan lægerne erklære personen hjernedød.

Hvis der er givet tilladelse til organ donation, forbliver den hjernedøde i respirator indtil organerne er fjernet. Den fortsatte funktion af hjertet og blodcirkulationen sikrer, at organerne ikke går til grunde.

Tilmelder du dig Donorregisteret, er det ikke nødvendigt at bære på et *donorkort*. Lægerne vil altid kontakte Donorregisteret, hvis de ønsker at transplantere. [Kilde: [Sundhedsstyrelsen](#)]

Obs: om obduktion

Emnet obduktion er ikke omtalt af Sundhedsstyrelsen i forbindelse med Donorregisteret. Det kunne ellers synes praktisk, hvis man også kunne registrere sin holdning til det i samme register. I så fald skulle den ansvarlige læge kun kigge et sted for den slags tilladelser, hvor man skærer i en hjernedøds stadig levende krop eller en nylig afdøds lig. Generelt bør

man gøre både læger, hospitaler og sine pårørende opmærksom på, at man modsætter sig obduktion. Hvis obduktion er påkrævet i følge loven, bør man gøre opmærksom på, at man ønsker den udsat så længe som muligt - i hvert fald i 3 dage, men helst en hel uge.

Da obduktion ikke er et emne for Donorregisteret, må du gøre opmærksom på din holdning på andre måder. For eksempel kan du bære på et obduktions kort, eller du kan gøre opmærksom på det i et testamente eller et andet bevidnet dokument, som du kan betro dine pårørende. I givet fald må de så gøre opmærksom på din holdning til obduktion på dine vegne. Det er jo også muligt at gøre omverdenen opmærksom på, at man ønsker at skænke sin ubrugelige og hjernedøde eller helt døde krop til videnskaben ved et sådant dokument. Det forekommer helt naturligt, at en stor Bodhisatva måtte nære et sådant ønske. Igen er spørgsmålet, om du føler dig som en stor Bodhisatva, eller om du faktisk er det?

3

Tal højt

Det lyder måske lidt dumt, men både en hjernedød og en nyligt afdød kunne få gavn af at vide, at de er døende. De er ikke nødvendigvis klar over deres tilstand. Selv en stor Bodhisatva kan få brug for, at der er nogen, som giver en påmindelse og får den hjernedøde til at huske sit *Bodhisatva løfte*. Der vil i reglen være en vis forvirring, når sinds-bevidstheden ikke længere er forankret i en hjerne, fordi situationen er uvant.

For en egentlig afdød kan det også være en hjælp at blive mindet om det og derpå blive husket på de relevante Dharma instruktioner.

Man skal blot tale højt om det ved den hjernedødes krop, som om vedkommende stadig kan høre. Hvis den hjernedøde er væk i en drøm, vil vedkommende ikke høre noget. Hvis den hjernedøde er bevidst tilstede, vil bevidstheden kunne høre påmindelsen.

Vær ikke bange for en hjernedøds- eller en helt afdøds tilstedeværelse, selvom en sådan måtte forekomme en anelse mystisk eller mærkelig. En sådan tilstedeværelse kunne ligne et rigtigt spøgelse, som mange derfor vil føle en vis skræk ved, men et spøgelse eller en *løsreven bevidsthed* er ikke farlig. Uden krop er de ude af stand til at gøre noget. Selvom de måtte være bevidst tilstede på en eller anden måde, er de på vej bort til en helt anden eksistens tilstand, som netop karakteriseres ved manglen på en krop. *Det er også denne mangel, som fører til, at begæret efter genfødsel vækkes*. Når det vækkes, drages den afdøde ind i den såkaldte 'Dharmata' mellemtilstand og mister enhver forbindelse med sit tidligere liv og krop. Hvorfor og hvorledes 'rigtige' spøgelser eksisterer, skyldes en usædvanlig afbrudt genfødsels proces. Det er på ingen måde almindeligt, at det sker, skønt det kan ske.

4

Hjernedøds kriteriet

Det kan naturligvis også gå galt med at fastslå hjernedød. Hvis noget kan gå galt, vil det gå galt ifølge *Murphy's lov* på et eller andet tidspunkt. Så det er derfor allerede sket flere gange, at en hjernedød person, som efter alle procedurer og undersøgelser og ifølge alt, hvad lægevidenskaben ved om hjernedøden, **er** helt hjernedød, så alligevel pludselig bare vågner op, mens lægerne er ved at gøre klar til transplantation. Der er ikke tale om såkaldte 'svipsere' - men om, hvad flere betegner som mirakler. Et mirakel er som bekendt simpelthen et uforklarligt forløb, som tilsyneladende er i strid med kendte naturlove, så en bedre betegnelse ville nok være noget med **uvidenhed**. Lægevidenskaben ved ikke, hvorfor det kan ske, eller hvordan hjernen kan overleve åbenbar hjernedød. Hjernedøds kriteriet trænger åbenbart til en opdatering. Hjernens er slet ikke nødvendigvis død. Den synes at være i en tilsyneladende livløs *døs*. Det er misvisende, at kalde en hjernedød person for afdød. *Vedkommende er jo netop endnu ikke helt død.*

Måske er *hjernedøds kriteriet* udtryk for en særlig **overtro** med videnskabelige undertoner, skønt uden basis i viden, som nihilister og agnostikere dyrker som om deres overbevisning er videnskab, mens de lider under deres forventning om, at de kun vil leve og opleve deres nuværende liv, som afsluttes med deres fald ned i nihilisternes store sorte gryde, hvori den enkelte for altid forsvinder og definitivt ophører. Alt bliver slettet. De er overbevist om, at sindet er en funktion af hjernen som software i en hardware, og at sindet dør, når hjernen dør. Det er en form for overtro, for de ved ikke noget med basis i viden og vælger i stedet at antage, hvad de anser for mest *sandsynligt* ud fra deres uvidenhed. Antagelser er ikke viden. Så når den såkaldte 'nuværende viden' fører til visse antagelser, kunne man ligeså godt tale om 'den nuværende uvidenhed' som årsag til sine antagelser - så er man måske bedre forberedt på overraskelserne.

Læs om det her på dansk:

<http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-10950210:d%C3%B8d-organdonor-v%C3%A5gnede-under-kniven.html>.

Her er der mere om den samme historie på engelsk:

<http://www.today.com/news/pronounced-dead-man-takes-miraculous-turn-2D80555113>

Her kan du finde en video om den samme historie: .

<https://www.youtube.com/watch?v=u6CXKBYiNKs>

Her er en anden video med flere andre gyselige eksempler:

<https://www.youtube.com/watch?v=IRzKtRJurRQ>.

Den 'skjulte' bevidsthed

En artikel af John Frolich fra Californiens Universitet kaster nyt lys på fænomenet 'skjult' bevidsthed ved 'vegetative hjerner, coma patienter og andre tilfælde med alvorlige hjerne skader, som forhindrer kommunikation, men ikke bevidsthed. Artiklen findes på Aeon Magazine (se nedenfor for link).

Artiklen diskuterer også diverse eksotiske forsøg på at kvantificere bevidsthed. John Frolich tager sit udgangspunkt i en formodning om, at bevidsthed laves ved hjerne aktivitet. Så diskussionen handler ikke om bevidthed som en særlig dimension, som emnet ellers præsenteres her på Tilogaards netsted. Det nævnes skam, at der eksisterer et såkaldt 'hårdt' problem med, hvad bevidsthed egentlig er for noget, men artiklen prøver ikke at besvare spørgsmålet.

Til gengæld beskrives meget indgående, hvorledes man trods alt kan prøve at finde ud af, om der er bevidsthed hos mennesker, som på grund af hjerne skade ikke reagerer på spørgsmål eller stimulans. Disse undersøgelser kaster faktisk et nyt lys på emnet om 'skjult' bevidsthed hos coma patienter, samt naturligvis også hos de såkaldte 'hjerne døde.' Når der ganske åbenbart ofte er sådan 'skjult' bevidsthed, hvor man hidtil har antaget, at folk var helt og aldeles bevidstløse - rejses der en række etiske spørgsmål om, hvordan vi bør behandle sådanne mennesker, som på alle måder må anses for at være i nød.

Læs artiklen her: <https://aeon.co/essays/to-say-what-consciousness-is-science-explores-where-it-isnt> (Aeon Magazine, 18. maj 2020).

Konklusion

Konklusion og anbefaling er derfor - undskyld gentagelsen - at du bør forbyde organdonation og obduktion, med mindre du er en stor Bodhisatva eller en Helgen eller en meget stor menneskeven. Det kan gå meget galt på grund af *klistersindet*, som spontant kan gå i panik ved organtransplantation, men din hjernedød kan måske redde andres liv.

Om du vil komme til at opleve organdonation som rædsel eller gavmildhed, afhænger i meget høj grad af, om du har taget en dybtfølt og gennemtænkt beslutning i tide. Dit valg bør fremkomme af din forståelse, så undersøg den i detaljer.

Hvis din forståelse ikke omfatter **sunyata**, en genkendende og levende erkendelse af tomhedsnaturen, vil du i praksis få svært ved at være gavmild ved organdonation. Hvis du ikke forstår både relativ og absolut *Bodhicitta*, det lyse sind som karakteriseres ved empatisk glæde, venskabelig kærlighed samt medfølelse, og som er uadskilleligt fra *sunyata*, så er gavmildhed ved

organdonation ikke en god og realistisk beslutning, uanset hvad du tror om døden. Virkeligheden overhaler enhver tro og forventning, som til syvende og sidst er teoretisk af natur. Denne artikel er også teoretisk. Lige gyldigt hvilket indtryk, som du måtte få af at læse dette, er det en ganske anden ting at dø selv.

Hvis du gerne vil svømme, men ikke vil hoppe i vandet, så glem alt om svømning. Kan du ikke tåle at være vidne til, at lægerne opskærer og udtager organer fra din krop, er du ikke rede til denne form for gavmildhed. Det er faktisk svært nok at dø i forvejen, så overvej problematikken grundigt. Du kan sagtens være gavmild på andre måder i livet og beholde din egen død som en privat begivenhed. Det er der ingen skam ved.

Læs også om mellemtilstanden mellem død og genfødsel i ordforklaringen: *bardo'erne*, som det hedder på tibetansk.

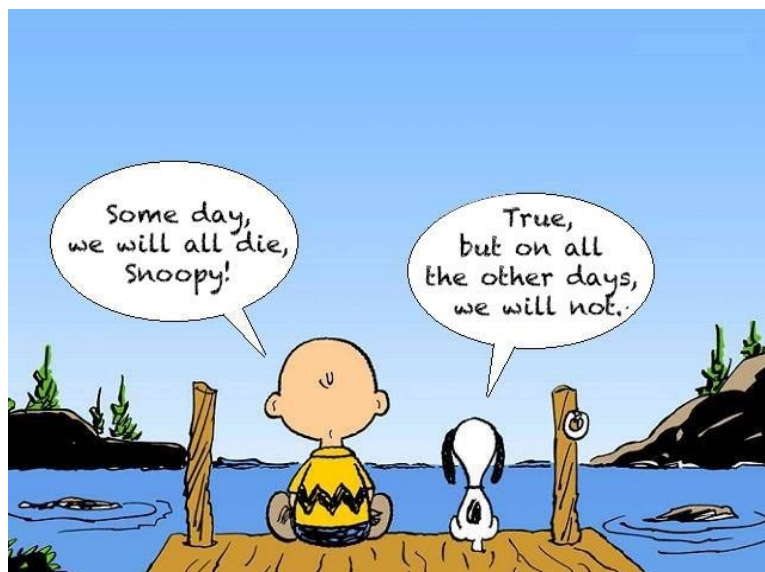
Læs om organdonation på dette link, hvor du også kan registrere din holdning: <http://sundhedsstyrelsen.dk/da/sundhed/behandling-og-rettigheder/organdonation>
(Her kan du også oprette et *behandlings testamente* for det tilfælde, at du måtte ønske **ikke** at blive holdt kunstigt i live. Her kan du tage stilling til eventualiteten. Læs mere på næste side.)

Du kan hente et **obduktions kort** til print på dette link: <http://www.tilogaard.dk/obduktionskort.pdf> (Husk at bære kortet i din pung)

Links til officielle retningslinjer:
http://www.dnks.dk/fileadmin/dnks/Vejledninger/Hjernedoedsundersogelse_december_2013.pdf (hjernedødkriteriet)
<http://www.tilogaard.dk/sundhedsloven-kap-54.pdf> (Sundhedsloven)

Forbrugerstyrelsens undersøgelse af død og begravelse:
http://dokumenter.forbrug.dk/forbrugerredegoerelsen_2006/kap06.htm

Læs også om den nyere forskning om folk i en 'vegetativ' tilstand - de er nogle gange både sansende og bevidste, viser det sig. (Net-magasinet *Nautilus*: <http://nautil.us/issue/64/the-unseen/the-ethics-of-consciousness-hunting>.)

Behandlings testamente

Den 1. januar 2019 trådte en ordning med juridisk bindende behandlings testamente i kraft. Et behandlings testamente kan omfatte, at der ikke skal ske genoplivning og udsigtsløs livsforlængende behandling. Hvis du hellere vil dø end leve i koma eller som en grøntsag. Det forekommer ikke indlysende, hvad som er bedst. Ingen af disse muligheder kan anbefales. Emnet er karma tungt. Tidlig død er som hovedregel ikke godt, og det er heller ikke godt at leve som en grøntsag. Koma tilstanden kan indtræffe med fuld bevidsthed, men helt uden mulighed for handling. Så det kunne være som et ultimativt fængsel og næppe særlig sundt. Forhåbentlig kommer du ikke til at opleve sådan noget.

I et behandlings testamente, kan du på forhånd bestemme i tre specifikke situationer:

1. Hvis lægerne vurderer, at døden alligevel er nært forestående.
2. Hvis man bliver så svært invalideret, at man ikke længere kan klare sig selv hverken fysisk og mentalt.
3. Hvis man kommer i en tilstand, hvor de fysiske konsekvenser af sygdommen eller behandlingen er forbundet med meget alvorlige og stærke smerter.

Det er også muligt at bestemme, at ens pårørende har det sidste ord i forhold til en beslutning om fravalg af behandling som ikke-uafvendeligt døende patient. Men de pårørende får kun det sidste ord, hvis du udtrykkeligt har skrevet det i behandlings testamentet.

Man vil også kunne bestemme i et behandlings testamente, at man ikke ønsker at blive behandlet med tvang efter den nye lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile, som trådte i kraft den 1. januar 2018, hvis man engang i fremtiden for eksempel bliver dement og dermed varigt inhabil.

Hvis man har oprettet et såkaldt 'livstestamente' før 1. januar 2019 vil det stadig være gyldigt, og man kan stadig rette i det og helt slette livstestamentet. Man kan selvfølgelig også vælge at udskifte livstestamentet med et behandlings testamente. Fra 1. januar 2019 kan man kun oprette behandlings testamente.

Et behandlings testamente træder i kraft, når en læge har vurderet, at patienten er varigt inhabil, og at patienten er i en af de situationer, som testamentet omhandler.

Du kan oprette et 'behandlings testamente' her:

<https://www.borger.dk/sundhed-og-sygdom/Patientrettigheder/behandlingstestamente>